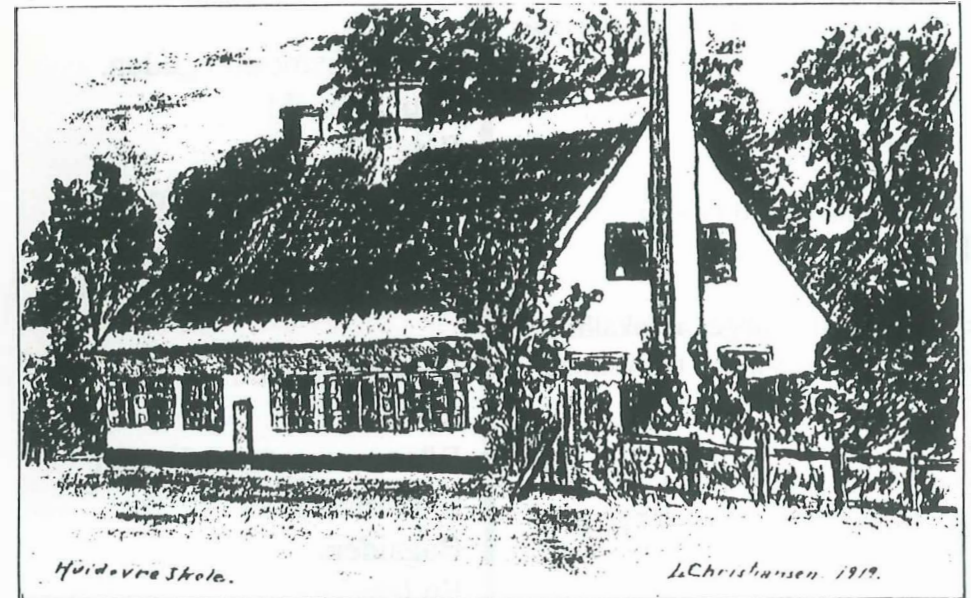
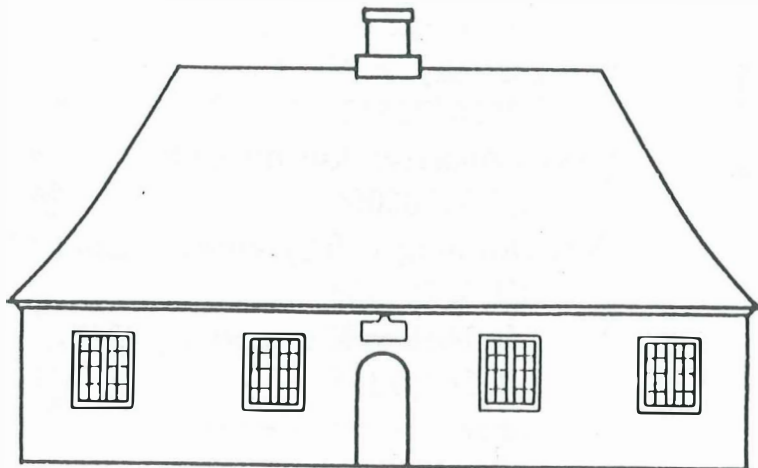

46.4

HVIDOVRE

Lokalhistoriske Selskab

Reserveret Post Danmark.

Historiens Hus Hvidovre
Alarmpladsen 3
Avedørelejren
2650 Hvidovre

17. ÅRGANG NR. 4. November 1999

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Rytterskolen

Hvidovre Kirkeplads 1

2650 Hvidovre.

kontingent: kr. 80 pr. år. Pensionister kr. 50.

Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidesbillede og bagsidesbillede. Der vil være artikler, der er indsendt af vores medlemmer og Hvidovre kommunes historiske arkiv.

Redaktion:

Dan Olsen ansvarshavende redaktør

Per E. Hansen.

Kjeld Jørgensen.

Kirsten Andersen

Eftertryk tilladt mod tydelig kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre.
Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl. 13 - 16
Torsdag kl. 16-19 TLF: 36 39 21 80.
ISSN nr. 0902-3046

Indhold

Historiens Hus Hvidovre
side 3. Alarmpladsen 3
Siden sidst Avedørelejren
2650 Hvidovre

side 4.
Kommende aktiviteter

side 7
Referat fra Avedøremødet af
Kirsten Andersen

side 8 Historien i gaden.

Poul Sverrild

Side 10

Ny Redaktør af dette blad
år 2000 er Per E. Hansen
tidligere formand i selskabet

Forsidebilledet.

Rytterskolen.

Efter en tegning af Lærer

L. Christiansen 1919

Bagsiden.

En tegning af Rytterskolen
der viser den facade som murer-
mester Laurits Eriksen fra Nivå
benyttede sammen med grund-
ridset på side 14 i byggeåret 1721

Næste blad i Februar 2000

Deadline er den 15 januar

Siden sidst.

Mandag den 13. September var i middelalderens tegn. Vi havde besøg af historiker og arkæolog Johan M. Jensen fra Københavns Bymuseum, han fortalte om København i middelalderen og gik lidt videre til Chr.d.IV^s tid og fortalte om udgravningerne af Nørreport samt dens linieføring ud af byen. Den er nu efter at være fotograferet og opmålt, atter dækket til.

Tak til Johan M. Jensen.

Lørdag den 25. September var vi på udflugt med Safaribussen, og turen gik til Skt. Olai kirke i Helsingør.

Vi blev guidet rundt i overalt i kirken, samt fik forklaret, hvordan den blev til Helsingørs domkirke.

Derfra kørte vi til Esrum Møllegård, hvor vi indtog frokosten, en økologisk platte. Sidstnævnte var der delte meninger om, men de fleste spiste den som det den var, nemlig en grøntsags menu.

Efter den økologiske platte var vi til rundvisning på resterne af Esrum kloster, hvor vi fik set den restaurerede klosterfløj, der var tilbage, af det engang så store og berømte kloster.

Vi sluttede af med at høre historien om Broder Rus, der efter sigende var i pagt med djævelen.

Mandag den 11 Oktober havde vi besøg af en Hvidovredreng fra Avedøre – Harry Schultz, der fortalte løs om sin barndom og ungdom i Hvidovre og omegn – fra 1930 – 40 – 50 – 60 og så videre. Det er dog utroligt, som en dygtig fortæller kan få tiden til at få vinger og bringe os tilbage til de oplevelser, som vi selv har været en del af. Harry har også været meget aktiv i Hvidovre sport, og han har lovet at fortælle mere om det ved en anden lejlighed.

Hermed en stor tak til Harry Schultz

Kommende aktiviteter.

Mandag d. 15. November i Bibliotekscaféen Hvidovrevej 280 kl. 19,30 er det Poul Sverrild, der beretter om det sidste nye, der foreligger "Om at gøre Historien i Gaden synlig for borgerne". Til alle arrangementer er det nødvendigt med tilmelding på vor telefonsvarer 36 47 34 44.

ÅR 2000.

Vi er alle nulevende meget privilegerede, da vi forhåbentlig kommer til at opleve ikke bare et århundredskift, det er der mange der gør, men **et årtusindskift**. Det er der ikke så mange der oplever. Vi håber for alle vore medlemmer, at dette skifte vil forløbe lykkeligt for os alle. Vi ønsker godt **NYTÅR**.

Mandag den 17. Januar afholder vi foredrag i bibliotekscaféen Hvidovrevej 280 kl. 19,30 Hvor vi får besøg af en Hvidovreborger Poul Madding Christensen, der vil fortælle spændende historier om København og omegn. Husk tilmelding på 36 47 34 44.

Vi beder vore medlemmer om at huske at reservere følgende datoer, hvor vi har booket lokaler i bibliotekscaféen.

Mandag d. 17. Januar. Mandag d. 14. Februar (mere herom senere) Mandag d. 13. Marts hvor vi har generalforsamling. Indkaldelse vil blive udsendt i Februar nummeret af dette blad. Mandag d. 17. April, hvor der er åbent hus i Rytterskolen.

Til åben hus dag modtager vi meget gerne ting og sager der har forbindelse med Hvidovre og Avedøre, gerne til låns, så vi kan kopiere tingene, alt lige fra stenalderen og til nutid.

Efter sommerferien starter vi igen Mandag d. 18. September Mandag d. 16 Oktober og sluttelig Mandag d. 13 November.

Sandmænd

Vi ved at der i Hvidovre og omegn var mange forskellige erhverv, og det er en nødvendighed såvel i vore dage som i det vi kalder "gamle dage". Der var hver dag i ældre tider mange, der rejste til hovedstaden for at sælge et eller andet, så man tjente lidt penge. Vi ved, at der var mælkeforpagtere der kørte til byen med mælkeprodukter, fiskere der solgte fisk, der var fanget i "kalleboderne" Putkræmmere der solgte fjerkræ og æg, og meget andet. Det har jo givet en stor aktivitet i morgentimerne. København var ved at blive en millionby, og havde dermed et stort kundeunderlag. Der var selvsagt også københavnske kræmmere, der besøgte de landsbyer, der lå i nærheden af byen. De var måske knap så velkomne i landsbyerne, da de derved mindskede den økonomi, som de havde, der kørte den anden vej med varer til salg.

Der er på dette grundlag opstået mange små beværtninger, der sørgede for at lette de hjemkørende handlende for noget af dagens fortjeneste, og det var jo mindre godt for dem derhjemme.

Igen som en nødvendighed opstod **Sandmændene**. På disse små beværtninger var der sand på gulvet og en spyttbakke i det ene hjørne af lokalet, beregnet til at de besøgende, der næsten alle brugte skråtabak eller snus, kunne spytte heri.

Der opstod tit væddemål om hvem der kunne ramme spyttbakken fra længst mulig afstand, så derved var der selvsagt mange klatter langspyt der ikke nåede deres mål.

For at kunne rense op efter disse langspyttere, var det nødvendigt at have sand på gulvet, for nemmere at kunne feje det op.

Nogle af disse handlende fra småbyerne rundt om staden, fik en slags returlæs, ved at køre ned til havnen og få læsset sand, som de solgte til de forretninger, hvor der var brug for det, og det har været store mængder. Hvis nogen har hørt om sandmænd fra Hvidovre, hører vi meget gerne fra jer.

Dan Olsen.

Efterårsturen.

Lørdag d. 25 / 9 1999. Startede vi fra Rytterskolen, vi var 48 forventningsglade mennesker, og vi fik en herlig tur trods vejret var lidt blandet.

Turen gik ad Helsingør Motorvejen til frakørslen ved Klampenborg ud til Strandvejen til Helsingør, hvor vi kl. 10,30 havde vores første stop.

Vi var inde og se Sct. Olai Kirke som er en smuk og sjælden kirke. Vores guide var kirketjeneren, han var god til at fortælle kirkens historie, blandt andet om de forskellige præster og rigmænd, der har haft indflydelse på kirkens historie.

Turen gik videre til Liseleje, hvor vi drejede af mod Esrum Kloster og Møllegård.

Der var bestilt en økologisk platte som smagte bedre end den så ud til. Bag efter gik folk rundt og så både mølleå samt køkkenhave.

Kl. 14,00 var der rundvisning på klostret, hvor guiden holdt et lille foredrag om klostrets historie, som går tilbage til tidlig middelalder, der blev blandt andet fortalt om Broder Rus, som var en slags middelalderlæge og sygepasser med forstand på lægeurter og andet djævelskab og hans evner til at lede Munkene i fordærv. Han blev siden hårdt straffet.

Der var tid til at deltagerne gik en tur i området, og de kunne så se den nyindrettede restaurant i kælderen.

Derefter begyndte hjemturen langs Esrum Sø og Gribskov, resten af turen gik ad motorvejen hjem til Hvidovre Rytterskole.

Det var en rigtig dejlig dag som alle var glade for.

Bent.

ARBEJDSGRUPPEMØDE d. 26.10.1999 i Bykontoret, Sadelmagerportens 2A

Til stede var:

Erling Groth, initiativtager til mødet

Dan Olsen, formand for Lokalhistorisk selskab

Inge Hansen

Poul Sverrild, Arkivet

Poul Kyhle, præst i Stationsbyen

Lærerne Bent og fru Østergaard

Dora Orneborg, bestyrelsesrepræsentant

John Mogensén, Fællesrepræsentant for alle grundejerforeninger i Avedøre

W. Paaske, Langåvej 27, Toftegården

Lise Geisner Christensen, Bymuren 91, Stationsbyen

Kim Skjoldager Nielsen, teatergruppen Terra Nova

Kirsten Andersen, Korshøjvej 6, Strandhaven

1. Erling Groth blev valgt som ordstyrer og Kirsten Andersen som referent.

2. Fremtidige arbejdsopgaver

Der var enighed om, at det var godt med et moderselskab, Lokalhistorisk selskab, og Avedøreinitiativet måtte ses som en naturlig udbygning med mange lokale Avedøreinitiativer

Der var en livlig diskussion med mange gode forslag

Der bør indsamles eksisterende materiale af lokalhistorisk interesse om Avedøre. Vestvolden, kasernen, den militære flyveplads, Avedøre Holme, Københavns kommunes tidligere ejede ejendomme m.m.

Teatergruppen Terra Nova arbejder med et pilotprojekt om bylandskaber

Man bør have fat i de unge - f.eks. skriftlige opgaver om Avedøre-emner

Der er mange ældre beboere, som kan fortælle Avedørehistorier. De bør interviewes.

Lis Holmelund er en strålende fortæller, Klarskov blev nævnt. En mand i Ålsgårde,

Nordsjælland har samlet materiale om gårdene i Avedøre.

De nødvendige båndoptagere m.m. kan lånes af Arkivet.

Der vil nu blive startet et arbejde med kommuneatlas for Hvidovre kommune - et medlem af følgegruppen kan blive udpeget i Avedøreselskabet. Poul Sverrild vil følge det op.

3 - 4. Organisation og arbejdsgrupper

Der var enighed om at vente med at dele sig op i grupper, til man havde haft et møde mere med borgerne. Der blev dog nedsat en gruppe, som ville forberede et sådant møde. Man bør kontakte lokalradioen og Hvidovre avis, så de kan deltage - det giver en nødvendig PR.

5. Arbejdsgruppen blev: Erling, Kyhle, Lise, Kim og John

Man vil satse på et møde d. 18. januar 2000 i Avedøre lejren MED OPVARMNING:

Næste møde i arbejdsgruppen: d. 23.11.1999 kl. 19.00 i bykontoret.

Hvidovres kulturhistoriske formidlingsprojekt Historien i Gaden er i øjeblikket i en fase, hvor der ikke er noget at se på overfladen, men hvor der sker en masse neden under.

For at orientere bredt om initiativet, har arkivet begået en større artikel om arbejdet, som foreligger i en engelsksproget version og kan læses på en hjemmeside med adressen www.ensure.org.

Det er en hjemmeside, der tilhører et EU-finansieret internationalt projekt om tværfagligt baseret byfornyelse. Historien i Gaden anvendes af dette projekt som eksempel på en metode til kulturhistorisk fortolkning og formidling af moderne bylandskaber.

Vil man have adgang til en dansksproget artikel om Historien i Gaden, kan man låne bogen, **Den lokale hukommelse - arkiver i fremdrift**. Bogen blev udgivet i oktober dette år og er en jubilæumsudgivelse fra arkivernes landsorganisation, SLA. Bogen vil kunne lånes på bibliotekerne eller eventuelt købes på Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv.

En bro, som ikke er der

Én af de historier i gaden, som arkivet har foreslået, findes i Avedøre Stationsby. Et par hundrede meter inde ad Bødkerporten, ud for den nye Enghøjskole, står der to betonstrukturer og stritter.

Skønt det ligner en skulptur fra 1980-erne, er det i virkeligheden de

sørgelige rester af én af gang- og cykelbroerne, som forbandt Stationsbyens nordlige og sydlige del.

Broen blev påkørt og ophørte med at fungere som bro, og tilbage står dele af fundamentet og fortæller sammen med den nye skolebygning om en 35 år gammel, helstøbt byplan. Lige her er Avedøre Stationsby sprækket i sin helstøbthed, og historien titter frem: Der ligger en stilfremmed romantisk skolebygning, og den oprindelige trafikdeling mellem den bløde og den hårde er ophævet.

Budskabet her er, at industribyggeriets færdigleverede pakkøløsning kan forandre sig og der kan introduceres elementer, som fortæller beboere og gæster om det, der var.

Stedet er et byplanhistorisk monument, og Historien i Gaden vil gerne benytte dette sted til at fortælle historien om idealerne bag den planlagte by i Avedøre og om den virkelighed, planen blev udsat for.

Poul Sverrild

Med næsten japansk ynde markerer den gamle betonbroes rester det sted, hvor Avedøre Stationsbys plan er i opløsning.

Tegning af Kirsten Andersen.

Ny Redaktør.

Efter en årrække har selskabets formand, der også er redaktør af denne publikation, fundet det rimeligt at andre overtager ansvaret og dermed sørge for, at udgivelsen fortsat kan ske som bestyrelsen har tilkendegivet med 16 sider uden reklameindslag.

Undertegnede overtog posten som redaktør da den meget pludseligt blev ledig. Jeg var ikke specielt egnet, da jeg ikke har beskæftiget mig med redaktionelle opgaver, men jeg gik i gang uden at have prøvet det før. Jeg var af den mening, at bladet trængte til et nyt udseende, men må nok indrømme de første forsøg var noget mislykkede, men andre medlemmer af redaktionen tilskyndede mig til at *prøve videre* og efterhånden er det blevet lidt bedre, uden at jeg forestiller mig at det er blevet et professionelt blad.

Først og fremmest er det vigtigt, at bladet fortæller medlemmerne om hvad der er af kommende aktiviteter, og dernæst fortæller, om der har været aktiviteter. Det er en god måde at fortælle eventuelle nye medlemmer om, hvad de kan opleve i vor forening.

Lokalhistoriske artikler er en måde at fortælle medlemmerne om Hvidovres fortid, og jeg håber at vor nye redaktør, Per E. Hansen, (har tidligere været formand i selskabet) vil fortsætte denne linie.

Jeg ønsker hermed Per tillykke med opgaven og giver samtidig håndslag på at hjælpe med at få bladet trykt og distribueret med Post Danmark som hidtil.

Tak til Per E. Hansen for at du påtager dig opgaven, held og lykke.

Dan Olsen.

Rytterskolernes oprettelse.

Rytterskolen i Hvidovre, der ligger ved Hvidovre Kirkeplads, er efter Hvidovre kirke, der oprindeligt er opført omkring år 1150, den ældste bygning i Hvidovre.

Rytterskoler er betegnelsen for de ialt 240 skoler, Kong Frederik IV som landets største gods-ejer lod opføre i årene 1722-1727 på de 12 rytterdistrikter i Danmark med 20-27 skoler i hvert distrikt.

Rytterdistrikterne og rytterregimenterne oprettedes 1670, da det danske rytteri under Kong Christian V blev omorganiseret og gjort nationalt, og et ryttergods var de danske krongodser (jordegods, der i ældre tid tilhørte Kronen - i vore dage staten), der samme år, 1670, blev udlagt som underhold for rytterregimenterne. I

Københavns rytterdistrikt var der 20 sogne, hvor hele sognet var ryttergods, og i hvert sogn, der udelukkende omfattede ryttergods, skulle der oprettes en skole.

En af disse skoler blev Hvidovres første skole.

Hvert distrikt var på 5600 tdr. hartkorn og skulle årligt underholde et regiment på 700 ryttere med indkvartering og forplejning. En rytter kostede således årligt 8 tdr. hartkorn, og af hver td. hartkorn skulle bønderne betale 4 rigsdaler. Hver rytter kostede altså årligt 32 rigsdaler. Med et rytterdistrikt på 5600 tdr. hartkorn og 20 skoler blev der således 280 tdr. hartkorn til hvert skoledistrikt.

Hvidovre havde dengang 177 tdr. 4 skp. hartkorn, og da en rytterportion svarede til 8 tdr. hartkorn, skulle Hvidovres bønder årligt underholde 22 ryttere eller svare 700 rigsdaler.

Med det antal bønder, der dengang var i Hvidovre, skulle hver bonde faktisk underholde en rytter, en følelig byrde, når man betænker, at penge på den tid var ret sparsomt i omløb mellem bønderne.

Det var omkring sin 50-års dag den 17-10-1721, at Kong Frederik IV udstedte sin forordning om opførelsen og driften af skolerne. Af flere og vidt forskellige grunde blev der dog ikke opført 20 skoler i hvert distrikt. Kun i to distrikter blev tallet holdt, et par distrikter fik kun 10, et enkelt kom helt op på 27. Københavns distrikt fik 19 skoler, men kongens plan om et samlet antal på 240 skoler blev overholdt.

Selvom oprettelsen af rytterdistrikterne medførte en væsentlig byrde for bønderne, var det nok ikke som kompensation herfor, at de 12 distrikter blev betænkt med oprettelsen af skolerne. Der er ingen

tvivl om, at de først og fremmest skulle være en indsats, der tjente til højnelse af almuens oplysning, og at dette har været drivfjederen i kongens iver for skolevæsenet. Hertil kom indflydelsesrig påvirkning dels udefra og ikke mindst fra kongens nærmeste familie.

Opførelsen af skolerne på Sjælland blev overdraget murermester Laurits Eriksen. Han mente først, at han ikke kunne opføre dem for de 550 rdlr., der var nævnt i overslaget, fordi han ikke selv havde teglværk. Han boede i Nivå, og fra en enkelt side hævdes det, at han også var ejer af Nivå teglværk. Han gik i hvert fald ind på forslaget, og 23-1-1722 indgås overenskomsten med ham om at bygge de 113 sjællandske skoler for 550 rdlr. stykket. Først opførte han skolen i Gentofte, og efter denne indrettedes alle de andre. Alle de sjællandske skoler opføres i årene 1722-1725. Ifølge civiletatens udgiftshovedbøger for de nævnte år er der i Københavns distrikt opført 5 skoler i hvert af årene 1722, 1723 og 1724 og 4 i 1725.

Med enkelte undtagelser er alle skolerne grundmurede. Kongen var meget lydhør over for et forslag, hvori det udtrykkelig fremhævedes, at skolerne i deres udseende burde være anseligere end almindelige huse, så "deres udseende kunne henvende tanken på deres højere bestemmelse". Han fulgte denne henstilling og lod skolerne opføre således, at de blev de anseligste bygninger i landsbyerne næst efter kirkerne. Ikke engang præstegårdene kunne måle sig med dem. Hver skole var oprindelig 21 al (13.18m) lang, 12 al (7.53m) bred og 4½ al (2.82m) fra gulv til loft.

Over skolernes indgangsdør lod Fr. IV indmure en sandsten, der øverst bærer kongens kronede navneciffer, og derunder følgende indskrift:

I året 1721 har jeg grundlagt denne Skole og i Lighed med denne 240 i de Distrikter, som er oprettede af mig til stadig at underholde 12 Ryttereskadroner.

MDCCLXXI

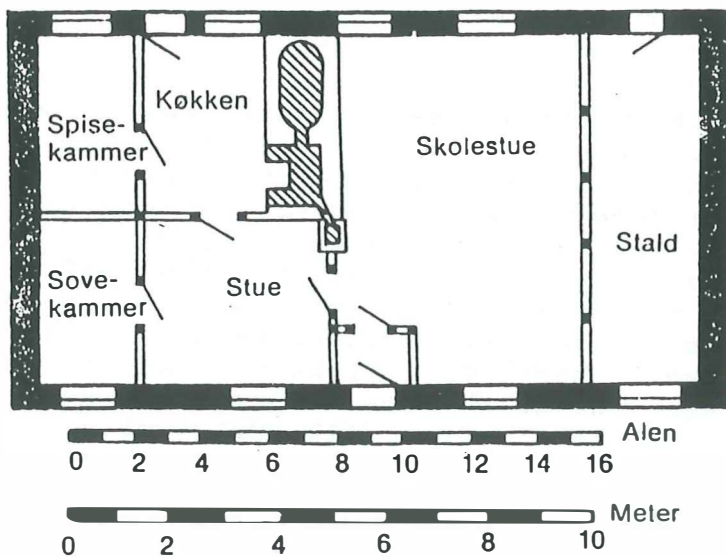
Nedenunder stod det velkendte vers:

Halvtredsindstyve Aar, GUD, har DU mig opholdet.
At Sygdom, Kriig og Pest mig intet ondt har
voldet.

Thi yder jeg min Tack og breder ud DIT Navn,
og bygger Skoler op de Fattige til Gavn.
GUD, lad i dette Værck DIN Naades Fylde kiende.
Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende.
Lad altid paa min Stool een findes af min Æt,
som mener DIG MIN GUD og DISSE SKOLER rætt.

De to indskrifter findes endnu over indgangsdøren til rytterskolen i Hvidovre, hvor de er opsat 1726-1727. (billedet p. 5)) (

Om hvem, der har forfattet verset, foreligger der ingen sikre bevisligheder.

Rytterskolernes grundplan.

Bestyrelsen.

- Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej 17.st.tv.
tlf.36788642
- Næstfnd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
tlf. 36752091
- Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
tlf. 36470058
- Best.medl. Per E.Hansen Grenhusene 26.
tlf. 36492470
- Best.medl. Eli Olsen Sognegårds Allé 23. 3.tv.
tlf. 36783032
- Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2.tv.
tlf. 36780661
- Best.medl. Bent Christiansen Paris Boulevard 20.
tlf. 36492941
- 1.suppl. Erling Groth Ege Allé 41
tlf.36772511
- 2.suppl. Kirsten Andersen Korshøjvej 6.
tlf. 36786060
- 3.suppl. Dora Orneborg Toft Sørensens Vænge 11.
tlf. 36757083
- Revisor. Jens-Chr.Nielsen Kløverprisvej 26.
tlf. 36751386
- Revisorsuppl. Inge Larsen Berners Vænge 7. 2.
tlf.36784736
- Sekretariatsudvalg. Bent Christiansen, Eli Olsen, Esther Hansen
Redaktion. Kjeld Jørgensen, Per E.Hansen, Kirsten Andersen
Redaktør Dan Olsen (ansv.)